

ΣΥΝΔΡΟΜΟ Down

ΣΥΝΔΡΟΜΟ DOWN

Ορισμός – Αιτιολογία

Το Σύνδρομο Down είναι ίσως η πιο γνωστή χρωμοσωμιακή ανωμαλία. Η συχνότητα εμφάνισής του ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία της μητέρας και ο μέσος όρος συχνότητας της εμφάνισής του είναι 1 σε κάθε 700 νεογνά. Το 80% των παιδιών με Σύνδρομο Down γεννιούνται από μητέρες που είναι νεαρότερες των 35 ετών. Ωστόσο, η πιθανότητα απόκτησης παιδιού με Σύνδρομο Down αυξάνεται, καθώς αυξάνεται η ηλικία της μητέρας.

Η εμφάνιση του συνδρόμου είναι αποτέλεσμα τρισωμίας, δηλαδή ένα επιπρόσθετο χρωμόσωμα προστίθεται στο ζευγάρι 21, αυξάνοντας τον τελικό αριθμό χρωμοσωμάτων σε 47, αντί 46.

Γενικά τα παιδιά με Σύνδρομο Down έχουν πιο αργή ανάπτυξη από τα συνομήλικά τους. Εκτός από το ότι περνούν από τα διάφορα στάδια ανάπτυξης σε μεγαλύτερες ηλικίες, σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά, παραμένουν σ' αυτά τα στάδια για μακρύτερο χρονικό διάστημα. Οι διαφορές στην ανάπτυξη μεταξύ των παιδιών με Σύνδρομο Down και των υπόλοιπων παιδιών γίνονται εμφανέστερες στις μεγαλύτερες ηλικίες.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Φυσικά χαρακτηριστικά

- Μικκή υποτονία με χαλαρές αρθρώσεις.
- Μύτη κοντή και πλατιά στη βάση της.
- Όραση πιθανόν ελαττωματική (στραβισμός, μυωπία, καταρράκτης).
- Προβλήματα ακοής λόγω συχνών ωτίτιδων.
- Μικρό στόμα με χαμηλωμένα άκρα. Ουρανίσκος υπέρμετρα αφιδωτός. Η γλώσσα συχνά προεξέχει λόγω μικκής υποτονίας.
- Δόντια μικρά και αραιά με ακανόνιστη διάταξη.
- Φωνή βαθιά, λαρυγγική, με χαμηλή ένταση.
- Λαιμός κοντός και πλατύς.
- Χέρια κοντά και πλατιά με κοντά, χοντρά δάκτυλα όπου το μικρό δακτυλάκι σχηματίζει καμπύλη προς τα μέσα, ενώ η παλάμη έχει μόνο μια γραμμή κατά μήκος.
- Πόδια κοντά και χοντρά. Μεγάλο διάστημα μεταξύ πρώτου και δεύτερου δαχτύλου του ποδιού.
- Κοντόχοντρη δομή σώματος κατά την ενηλικίωση.
- Τάση για παχυσαρκία.
- Δυσκολίες στον οπτικοκινητικό συντονισμό και στις λεπτές κινητικές δεξιότητες.
- Προδιάθεση για ασθένειες του αναπνευστικού συστήματος, καρδιακές παθήσεις και θυρεοειδισμό.

Νοητικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

- Νοητική υστέρηση η οποία εμφανίζεται σε διάφορους βαθμούς.
- Δυσκολίες στην κατανόηση εννοιών, στην αφηρημένη σκέψη και την οπτική αντίληψη.
- Εκφραστική ικανότητα συνήθως χαμηλότερου επιπέδου από την αντιληπτική ικανότητα. Προβλήματα άρθρωσης και φωνολογίας.
- Ευαισθησία και κλίση στο ρυθμό και στη μουσική.
- Κοινωνική προσωπικότητα, ευχάριστη και φιλική συμπεριφορά προς τους άλλους και με αίσθηση του χιούμορ.
- Δυσκολίες στην ακουστική επεξεργασία πληροφοριών και φτωχή ακουστική μνήμη.
- Περιορισμένος χρόνος συγκέντρωσης.
- «Στρατηγικές αποφυγής» με εκδήλωση ανάρμοστης ή και επίμονης συμπεριφοράς.

Να σημειωθεί ότι υπάρχει μεγάλο εύρος αποκλίσεων στα διάφορα χαρακτηριστικά των ατόμων με Σύνδρομο Down.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Είναι απαραίτητο να γίνεται έγκαιρη παρέμβαση, η οποία θα συνεχίζεται καθόλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης του παιδιού με Σύνδρομο Down. Έρευνες έχουν δείξει ότι, όσο περισσότερη εκπαίδευση παρέχεται στο άτομο με Σύνδρομο Down, τόσο πιο πολύ δίνεται η ευκαιρία να αναπτυχθούν οι ικανότητες του ατόμου αυτού στον ανώτερο δυνατό βαθμό.

Όπως και σε άλλες περιπτώσεις παιδιών με ειδικές ανάγκες, εφαρμόζονται βασικοί κανόνες εκπαίδευσης και συμπεριφοράς, ανάλογα με τις ατομικές ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού. Εφαρμόζεται επίσης πολυθεματική προσέγγιση με την εμπλοκή ιατρικών, παραϊατρικών και εκπαιδευτικών λειτουργιών.

Κυριότερος εκπαιδευτικός στόχος πρέπει να είναι η απόκτηση βασικών δεξιοτήτων και γνώσεων, οι οποίες θα βοηθήσουν το παιδί να αναπτυχθεί στο μέγιστο βαθμό των δυνατοτήτων του και θα το οδηγήσουν στην ανεξαρτησία του αργότερα, ως ενήλικα. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί καλύτερα με πλήρη ή μερική ένταξη του παιδιού στο συνηθισμένο σχολείο, σε κανονική τάξη ή σε ειδική μονάδα. Επιπρόσθετα το παιδί μπορεί να δεχτεί στήριξη από ειδικό δάσκαλο και λογοπαθολόγο. Σύμφωνα με τον περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμο, 113(1)/99, ενθαρρύνεται και στην Κύπρο η φοίτηση των παιδιών αυτών σε συνηθισμένο δημοτικό σχολείο ή Γυμνάσιο, εκτός από τις περιπτώσεις των παιδιών που παρουσιάζουν συνοδά προβλήματα ή αναπηρίες. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, τα παιδιά μπορούν να φοιτήσουν σε ειδικό σχολείο.

Εκπαίδευση παιδιού με Σύνδρομο Down

Τα παιδιά με Σύνδρομο Down διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις γενικές ικανότητες, μαθησιακές δυσκολίες, την εμφάνιση και την υγεία. Επομένως το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα είναι εξατομικευμένο, και δίδεται έμφαση στα ιδιαίτερα προβλήματα και τις ικανότητες του κάθε παιδιού. Ωστόσο ακολουθούνται κάποιες γενικές αρχές, όπως είναι οι ακόλουθες:

- ❑ Το ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει τους πιο κάτω τομείς:
  - επικοινωνίας
  - κοινωνικοποίησης
  - αυτοεξυπηρέτησης
  - ψυχαγωγίας
  - άσκησης γενικών και λεπτών κινητικών δεξιοτήτων
  - ακαδημαϊκών γνώσεων
  - προεπαγγελματικής κατάρτισης.
- ❑ Στόχοι προτεραιότητας είναι η αυτοεξυπηρέτηση (π.χ. ένδυση, σίτιση, έλεγχος σφιγκτήρων, προσωπική υγιεινή), η οποία πιθανόν να έχει κατακτηθεί πριν ενταχτεί το παιδί στο δημοτικό σχολείο, η επικοινωνία και η κοινωνικοποίηση.
- ❑ Οι στόχοι είναι διαβαθμισμένοι αρχίζοντας από το εύκολο και προχωρώντας στο δύσκολο, για να γεύεται το παιδί την επιτυχία.
- ❑ Στη διδασκαλία αναγνωστικής ικανότητας τελικός στόχος είναι η ικανότητα του παιδιού για λειτουργική ανάγνωση, δηλαδή να μπορεί να εφαρμόσει πρακτικά τις γνώσεις του στην κοινωνία (π.χ. χρήση τηλεφωνικού καταλόγου, ανάγνωση διαφημίσεων, τραπεζικών λογαριασμών, πινακίδων στην υπεραγορά ή απλών μαγειρικών συνταγών).

- ❑ Στο γραπτό λόγο συνήθως υπάρχει δυσκολία (π.χ. αργή γραφή, άσχημος γραφικός χαρακτήρας, ορθογραφικά λάθη), γι' αυτό είναι σημαντική η εκμάθηση και η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή.
- ❑ Αν υπάρχει δυσκολία στις μαθηματικές πράξεις, τότε το παιδί βοηθείται με τη χρήση υπολογιστικής μηχανής. Έτσι θα μπορεί να λύνει τις ίδιες ασκήσεις με τους συμμαθητές του, αλλά και να τη χρησιμοποιεί όπου απαιτείται η χρήση χρημάτων, π.χ. στην υπεραγορά.
- ❑ Τελειώνοντας το δημοτικό, ο έφηβος θα πρέπει να συνεχίσει την εκπαίδευσή του, με έμφαση στους τομείς της επικοινωνίας, κοινωνικοποίησης και προεπαγγελματικής κατάρτισης. Είναι απαραίτητη η ένταξή του σε ομάδες συνομηλίκων του, η συμμετοχή του σε εξωσχολικές δραστηριότητες και η ανάθεση υπευθυνοτήτων στα πλαίσια των δυνατοτήτων του.
- ❑ Για την αντιμετώπιση προβλημάτων απειθαρχίας εφαρμόζονται προγράμματα τροποποίησης της συμπεριφοράς.

Ειδικότερα σημειώνονται τα ακόλουθα, όσον αφορά σημαντικούς τομείς της εκπαίδευσης των παιδιών με Σύνδρομο Down:

Ανάγνωση

Τα περισσότερα παιδιά με Σύνδρομο Down μπορούν να μάθουν να διαβάζουν μέσα από ένα εξατομικευμένο, λειτουργικό και γλωσσικά εμπλουτισμένο πρόγραμμα διδασκαλίας της ανάγνωσης. Είναι αδύνατο να περιγραφεί το ακριβές πρόγραμμα, δηλαδή το **πώς**, το **τι** και το **πότε** θα διδαχτεί το κάθε παιδί, διότι αυτό θα εξαρτηθεί και από το ίδιο το άτομο. Τα σημαντικά στοιχεία, όμως, ενός προγράμματος ανάγνωσης για παιδιά με Σύνδρομο Down, είναι τα ακόλουθα:

- ❑ Η δεξιότητα της ανάγνωσης προσφέρεται σταδιακά με δραστηριότητες που επιτρέπουν στο παιδί να ασκηθεί με επιτυχία προτού προχωρήσει στο επόμενο βήμα.
- ❑ Είναι λειτουργικό, δηλαδή οι δραστηριότητες είναι με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένες, ώστε το παιδί να μπορεί να χρησιμοποιεί τις λέξεις αμέσως.
- ❑ Χρησιμοποιεί μεθόδους και τεχνικές οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν, ώστε να ανταποκρίνονται στις προσωπικές ανάγκες του κάθε παιδιού.
- ❑ Είναι συστηματικό.

Μπορεί, λοιπόν, να γίνει ένας συνδυασμός μεθόδων ολικής και φωνητικής ανάγνωσης. Δηλαδή το παιδί μαθαίνει πρώτα να αναγνωρίζει κάποιες βασικές λέξεις που του είναι ουσιαστικές στην καθημερινή ζωή (το όνομά του, ονόματα μελών της οικογένειάς του, μέρες της βδομάδας) και συγχρόνως διδάσκεται τους ήχους των γραμμάτων. Όποιο πρόγραμμα και αν εφαρμοστεί, σημασία έχει να είναι ευχάριστο τόσο για το παιδί όσο και για τον εκπαιδευτικό και να εξασφαλίζει επιτυχία. Για εκμάθηση του μηχανισμού της ανάγνωσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν καρτελίτσες (τύπου flash cards),

παιγνίδια (τύπου μνήμης, lotto, bingo), σχεδιαγράμματα, μνημονικές τεχνικές, παραμυθάκια. Η ανάγνωση είναι ένας τομέας του Αναλυτικού Προγράμματος στον οποίο το παιδί με Σύνδρομο Down μπορεί να έχει επιτυχία.

Γραφή

Τα παιδιά με Σύνδρομο Down γενικά δυσκολεύονται στη γραφή. Ίσως η κύρια αιτία να είναι ο μειωμένος μυϊκός τόνος που διαθέτουν και η έλλειψη δύναμης στα δάχτυλα και στα χέρια. Οι φτωχές κινητικές δεξιότητες, λοιπόν, και επιπρόσθετα οι δυσκολίες που αφορούν την οπτική αντίληψη, τις σχέσεις χώρου και το συντονισμό χεριού – ματιού, οι

οποίες μπορεί να διακρίνουν μερικά παιδιά με Σύνδρομο Down, καθιστούν τον τομέα της γραφής δύσκολη υπόθεση. Στα προηγούμενα να συμπεριληφθεί και το πρόβλημα της όρασης, το οποίο όμως μπορεί να διαγνωστεί και να διορθωθεί έγκαιρα. Παρά τις δυσκολίες, τα περισσότερα παιδιά με Σύνδρομο Down, με επιμονή και ενθάρρυνση, μαθαίνουν τελικά να γράφουν.

Και στη γραφή, όπως ακριβώς και στην ανάγνωση, το παιδί πρέπει να ενθαρρύνεται συνεχώς, να έχει κίνητρα και να γεύεται την επιτυχία. Τα παιδιά με Σύνδρομο Down απογοητεύονται εύκολα και δε θέλουν να κάνουν πράγματα που θεωρούν δύσκολα ή που δεν τα ενδιαφέρουν.

Ως εναλλακτική λύση και όχι μόνο, τα παιδιά με Σύνδρομο Down μπορούν να διδαχτούν τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή για να επικοινωνήσουν γραπτώς. Είναι καλό τα θέματα τα οποία θα αναπτύξουν, να πηγάζουν από τις δικές τους εμπειρίες και να τους είναι ευχάριστα.

Αντίληψη του Χρόνου

Η έννοια του χρόνου είναι πολύ δύσκολο να γίνει αντιληπτή από τα παιδιά με Σύνδρομο Down. Αν προσθέσουμε σε αυτό και τη δυσκολία να επεξεργαστούν και να θυμηθούν ακουστικές πληροφορίες, τότε καταλαβαίνουμε γιατί μια οδηγία όπως «βιάσου, μην αργήσεις στο σχολείο», δε γίνεται πλήρως κατανοητή. Είναι καλό, λοιπόν, να γίνεται χρήση οπτικού ημερολογίου / προγράμματος, το οποίο να ακολουθεί το παιδί καθόλη τη διάρκεια της μέρας, για να μεταβαίνει ομαλά από μια δραστηριότητα σε μια άλλη. Ακόμα η χρήση ηλεκτρονικού χρονομέτρου (timer), μπορεί να υπενθυμίζει στο παιδί ότι έχει κάτι να κάνει, καθώς επίσης και τη χρονική διάρκεια των διάφορων δραστηριοτήτων του.

Μνήμη

Συχνά έχουν καλύτερη οπτική (εικονική) μνήμη παρά ακουστική. Οι δυνατότητες της ακουστικής τους μνήμης είναι πιο περιορισμένες, από αυτές των παιδιών χωρίς Σύνδρομο Down. Αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και κατά την εκμάθηση της γλώσσας, αλλά και γενικότερα στις οδηγίες που δίδονται προς το παιδί με Σύνδρομο Down. Η χρήση εικόνων ή οδηγιών σε οπτική μορφή είναι βοηθητική.

Συμπεριφορά

Τα παιδιά με Σύνδρομο Down δυσκολεύονται πολύ περισσότερο από τα υπόλοιπα παιδιά να κάνουν κάτι που αναμένεται από αυτά, λόγω προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στη συγκέντρωση, στη μνήμη, στο λόγο και την ομιλία, στον κινητικό συντονισμό και στο μαθησιακό τομέα. Ως αποτέλεσμα αυτών, τα όρια υπομονής και επιμονής που έχουν για να διεκπεραιώσουν διάφορες δραστηριότητες που τους ανατίθενται, είναι περιορισμένα. Συχνά τα παιδιά με Σύνδρομο Down χρησιμοποιούν «στρατηγικές αποφυγής», ώστε να απαλλαγούν από διάφορες δραστηριότητες.

Λόγω των δυσκολιών που αναφέρθηκαν πιο πάνω, είναι πιο πιθανό τα παιδιά με Σύνδρομο Down να παρουσιάσουν προβλήματα συμπεριφοράς, γι' αυτό ο δάσκαλος πρέπει να 'ερμηνεύει' σωστά τη συμπεριφορά του παιδιού. Σε γενικές γραμμές, μέσα στα πλαίσια του σχολικού προγράμματος, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα σημεία:

- ❑ Το παιδί με Σύνδρομο Down πρέπει να πειθαρχεί, όπως ακριβώς και τα άλλα παιδιά. Όλα τα μέλη του προσωπικού του σχολείου αναμένουν την ίδια συμπεριφορά από το παιδί και είναι συνεπείς ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής του.
- ❑ Οι κανόνες πρέπει να είναι ξεκάθαροι.
- ❑ Οι οδηγίες πρέπει να είναι σύντομες και κατανοητές.

- ❑ Η αρνητική συμπεριφορά του παιδιού πρέπει να αναλύεται, με σκοπό να αντιληφθεί ο εκπαιδευτικός το λόγο για τον οποίο το παιδί δεν πειθαρχεί. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διερωτηθεί κατά πόσο το έργο που αναμένεται από το παιδί είναι πολύ εύκολο ή πολύ δύσκολο, αν η χρονική του διάρκεια είναι πολύ μεγάλη και αν είναι κατάλληλα προσαρμοσμένο στις ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού.
- ❑ Όπου είναι δυνατό, η αρνητική συμπεριφορά του παιδιού, η οποία εκδηλώνεται με σκοπό να προσελκύσει την προσοχή και μόνο, πρέπει να αγνοείται.
- ❑ Είναι καλό το παιδί να συνεργάζεται με συνομήλικούς του, που μπορούν να ενεργούν ως θετικά μοντέλα.
- ❑ Η εκδήλωση της αναμενόμενης συμπεριφοράς είναι καλό να αμείβεται με διάφορους τρόπους.

Προβλήματα λόγου και ομιλίας στα παιδιά με Σύνδρομο Down

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα επικοινωνίας των παιδιών με Σύνδρομο Down, είναι ότι συχνά δεν κατανοούν το συνομιλητή τους ή δε γίνονται κατανοητά όταν μιλούν. Αυτό οφείλεται σε δυσκολίες σε έναν ή περισσότερους από τους πιο κάτω τομείς:

- ❑ **Κατανόηση** (εκτέλεση οδηγιών, κατανόηση εννοιών, αλληλουχία γεγονότων – σειροθέτηση)
- ❑ **Έκφραση** (δομή της πρότασης – σύνταξη και μορφολογία, σημασιολογία, πραγματολογία)
- ❑ **Ομιλία** (άρθρωση, ρυθμός, φωνή, απραξία)

Ο ρόλος του λογοθεραπευτή είναι πολύ σημαντικός από τα πρώτα κιόλας στάδια ανάπτυξης της γλωσσικής ικανότητας του παιδιού. Ο ειδικός, σε συνεργασία με το στενό περιβάλλον του παιδιού, έχει ως στόχο την ανάπτυξη της κατανόησης, της έκφρασης και της ομιλίας.

Τα πιο συνηθισμένα προβλήματα λόγου και ομιλίας, που αντιμετωπίζει ένα παιδί με Σύνδρομο Down, είναι και τα εξής:

1. Συχνά συνυπάρχουν προβλήματα **ακοής** που προκαλούν μεγαλύτερη δυσκολία στην κατανόηση και παραγωγή λόγου και ομιλίας. Σε τέτοιες περιπτώσεις όσο πιο γρήγορα γίνει η διάγνωση και η αντιμετώπιση του προβλήματος ακοής, τόσο πιο περιορισμένες θα είναι οι δυσκολίες στο λόγο και την ομιλία του παιδιού.
2. Λόγω ανατομικών διαφορών στα όργανα ομιλίας, π.χ. μικρότερη στοματική κοιλότητα και αδύνατοι μύες γλώσσας και χειλιών, συνήθως υπάρχουν προβλήματα **άρθρωσης**. Είναι σημαντικό το παιδί να δεχθεί έγκαιρα

βοήθεια από λογοθεραπευτή μόλις διαπιστωθεί ότι τα όργανα ομιλίας δεν χρησιμοποιούνται ορθά για την παραγωγή των ήχων.

3. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις, παρουσιάζεται και **τραυλισμός**. Στις περιπτώσεις αυτές το παιδί θα βοηθηθεί αν:

- Δίνεται περισσότερος χρόνος αναμονής πριν μιλήσει, ώστε να μπορέσει να προγραμματίσει και να εκτελέσει αυτό που θέλει να πει.
- Αποφεύγεται το συμπλήρωμα της πρότασης του παιδιού, όταν αυτό έχει «μπλοκαριστεί».
- Ο ενήλικας μιλά κάνοντας παύσεις μεταξύ των προτάσεών του, ώστε να υπάρχει χρόνος για επεξεργασία πριν ακολουθήσει η επόμενη πρόταση.
- Ο ενήλικας μιλά πιο αργά δίνοντας έτσι ορθό πρότυπο ομιλίας στο παιδί.
- Αποφεύγονται οι μεγάλες και δύσκολες προτάσεις.
- Ενθαρρύνεται το παιδί ως προς το **τι** λέει και όχι **πώς** το λέει.
- Χρησιμοποιούνται νοήματα ή εποπτικά μέσα (π.χ. δείχνοντας εικόνες) για καλύτερη επικοινωνία.
- Ενθαρρύνεται χρήση κοινωνικών κανόνων στην ομιλία, (π.χ. δε διακόπτω τον άλλο όταν μιλά, κοιτάζω το συνομιλητή μου, ξέρω πότε πρέπει να μιλήσω και πότε όχι).

4. Μικρότερα παιδιά με Σύνδρομο Down μπορεί να παρουσιάζουν προβλήματα σίτισης και κατάποσης (**δυσφαγία**). Οι πιο κάτω πρακτικές συμβουλές βελτιώνουν τη δυσφαγία, στις περιπτώσεις όπου το πρόβλημα δεν είναι τόσο σοβαρό, ώστε να χρειάζεται η βοήθεια λογοπαθολόγου, ειδικού σε προβλήματα σίτισης και κατάποσης:
- Ενθαρρύνεται το παιδί να τρώει ποικίλες μορφές φαγητών, όχι μόνο φαγητά σε λιωμένη ή κρεμώδη μορφή.
  - Ενθαρρύνεται το παιδί να κρατά στο χέρι στερεά τροφή και να τη δαγκώνει, για να βελτιώσει τη μυϊκή δύναμη των γνάθων.
  - Ενθαρρύνεται το παιδί να παίζει παιχνίδια που απαιτούν κίνηση των οργάνων της ομιλίας (π.χ. τοποθετείται το φαγητό στην άκρη του στόματος του παιδιού, ώστε να αναγκάσει τη γλώσσα του να κάνει τη σωστή κίνηση για να το βρει).

5. Στις **γλωσσικές δυσκολίες** των παιδιών με Σύνδρομο Down περιλαμβάνονται το φτωχό λεξιλόγιο και η δυσκολία εκμάθησης γραμματικών κανόνων, η οποία συχνά οδηγεί σε χρήση «τηλεγραφικής ομιλίας». Επίσης τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν δυσκολία στη σημασιολογία και πραγματολογία του λόγου. Τα προβλήματα λόγου δεν τους επιτρέπουν να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για γλωσσική ανάπτυξη όπως τα συνομήλικά τους παιδιά. Ενώ τα ίδια τα παιδιά δύσκολα ζητούν βοήθεια ή ρωτούν για πληροφορίες στην τάξη, οι ενήλικες έχουν την τάση να θέτουν ερωτήσεις που απαιτούν μονολεκτικές απαντήσεις του τύπου Ναι / Όχι.

Για καλύτερη ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων του παιδιού με σύνδρομο Down στα πρώτα χρόνια της ζωής του, δίνονται οι πιο κάτω εισηγήσεις:

- Συνομιλία με το παιδί για τις καθημερινές δραστηριότητες, ονομάζοντας αντικείμενα και πράξεις με την ορθή λέξη.
- Μίμηση των ήχων που παράγει το μικρό παιδί με Σύνδρομο Down ενθαρρύνοντάς το να παράγει και άλλους ήχους, κάνοντας διάλογο.
- Ηχογράφηση των ήχων / λέξεων που παράγει το παιδί, για να μπορεί να τα ακούει αργότερα και να ενθαρρυνθεί να συνεχίσει να μιλά.
- Χρήση παιγνιδιών με κινήσεις, οι οποίες ενισχύονται από παραγωγή ήχων.
- Χρήση ολικής επικοινωνίας με ομιλία και νοήματα με τα χέρια. Ο συνδυασμός οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων αυξάνει την ικανότητα κατανόησης και χρήσης της γλώσσας.

- Ανάγνωση παραμυθιών με εικόνες. Κατά την ανάγνωση ζητείται από το παιδί να αναγνωρίσει αντικείμενα στις εικόνες του παραμυθιού.
- Χρήση κούκλων κουκλοθεάτρου, που θα βοηθήσουν στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού.

- Τοποθέτηση αντικειμένων συχνής χρήσης (π.χ. ποτήρι, μπάλα, αυτοκινητάκι, τηλέφωνο, χτένα κ.λ.π.) σε κουτί. Το παιδί βρίσκει και ονομάζει τα αντικείμενα.
- Για τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα «προσωπικό βιβλίο» με φωτογραφίες ατόμων ή αντικειμένων από την καθημερινή ζωή του παιδιού. Αν το παιδί δεν έχει λεκτική επικοινωνία, μπορεί να χρησιμοποιήσει το βιβλίο αυτό για να εκφράσει τις ανάγκες του.
- Ενθάρρυνση του παιδιού να κατανοεί και να χρησιμοποιεί προσωπικές αντωνυμίες, όπως «εγώ», «εμένα» κ.ά.

- Ενθάρρυνση του παιδιού να χρησιμοποιεί φράσεις με δύο λέξεις (π.χ. «έλα παπά», «θέλω γάλα»), αντί της μονολεκτικής επικοινωνίας.
- Ενθάρρυνση του παιδιού να συμμετέχει σε δραστηριότητες με ενήλικες και να περιγράφει τι κάνει, (π.χ. ψήνω κουλουράκια, χτίζω σπιτάκια με τουβλάκια κ.λ.π.) Το παιδί μαθαίνει νέες λέξεις και γραμματικά φαινόμενα μέσα από ζωντανές εμπειρίες.
- Ανάγνωση παραμυθιών όπου το παιδί συμπληρώνει τις προτάσεις.
- Το παιδί ζωγραφίζει κάτι και ονομάζει / περιγράφει τι έκανε με χρονική σειρά (π.χ. «πρώτα», «μετά»).
- Διδασκαλία της χρήσης αντικειμένων, π.χ. «Με τι χτενίζεις τα μαλλιά σου;» «Από πού πίνεις νερό;»
- Χρήση συμβολικού παιγνιδιού και εναλλαγή ρόλων, για εμπλουτισμό του λόγου και αύξηση του μεγέθους της πρότασης.
- Ενθάρρυνση του παιδιού να μιλά στην τάξη, δίνοντας του οπτικά βοηθήματα. Επιτρέποντας στο παιδί να διαβάσει κάτι δυνατά, μπορεί να του είναι πιο εύκολο, από το να χρησιμοποιήσει αυθόρμητο λόγο.
- Δημιουργία ευκαιριών εντός και εκτός της τάξης, όπου το παιδί θα πρέπει να μιλήσει σε άλλους, πχ. να μεταφέρει κάποιο μήνυμα.

Πρόσβαση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα

Στα πρώτα χρόνια της ένταξης του παιδιού στο σχολικό περιβάλλον, δίνεται έμφαση στην κοινωνική του συμπεριφορά και ανεξαρτησία, καθώς και στην, όσο το δυνατό, καλύτερη πρόσβαση του παιδιού στο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Το πρόγραμμα πρέπει να τροποποιείται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού, ώστε να είναι σύμφωνο με το επίπεδο ανάπτυξης και ικανότητας μάθησής του. Αυτό σημαίνει ότι κάθε καινούριο θέμα ή δραστηριότητα θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ικανότητες του παιδιού και να αναλύεται σε ένα ή δύο απλούς στόχους, τους οποίους το παιδί θα μπορεί να διδαχτεί. Παρόλο που αυτό σημαίνει συχνά, ότι το παιδί θα δουλεύει σε πολύ διαφορετικό επίπεδο από την υπόλοιπη τάξη, εντούτοις το θέμα της διδασκαλίας, όπου είναι δυνατό, παραμένει το ίδιο.

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι του παιδιού με σύνδρομο Down πρέπει να πηγάζουν από το Αναλυτικό Πρόγραμμα της τάξης του, όπου είναι δυνατό. Μερικοί παράγοντες που πρέπει να λάβει υπόψη του ο εκπαιδευτικός, κατά την οργάνωση της διδασκαλίας του, είναι ότι η ομαδική και κατά μέτωπο διδασκαλία, καθώς και η συμπλήρωση ασκήσεων σε φυλλάδια ή βιβλία που δεν έχουν τροποποιηθεί κατάλληλα για τις ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητή, δεν προσφέρονται για παιδιά με σύνδρομο Down.

Έρευνες έχουν δείξει ότι παιδιά με ειδικές ανάγκες μαθαίνουν καλύτερα μέσα σε μικρές ομάδες ή ζευγάρια, που ενθαρρύνουν τη συνεργατική μάθηση. Ο δάσκαλος, λοιπόν, θα πρέπει να τροποποιεί τη διδασκαλία του παιδιού απλοποιώντας την ύλη και συνδυάζοντας ομαδική με ατομική διδασκαλία. Επίσης πρέπει να συνεργάζεται με το δάσκαλο ειδικής εκπαίδευσης, ώστε να υπάρχουν κοινοί εκπαιδευτικοί στόχοι. Ακόμα μπορεί να εφαρμόζεται συνδιδασκαλία όπου αυτό είναι δυνατόν. Επίσης ο ειδικός δάσκαλος μπορεί να βοηθήσει στη ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, στην απλοποίηση της ύλης και στην παροχή ατομικής βοήθειας προς το παιδί.

Για περισσότερες πληροφορίες:

Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Υπουργείο Παιδείας
και Πολιτισμού

Επαρχιακό Γραφείο Λευκωσίας, τηλ: 22800740

Επαρχιακό Γραφείο Λεμεσού, τηλ: 25305352

Επαρχιακό Γραφείο Λάρνακας, τηλ: 24821363

Επιτροπή Προστασίας Νοητικά Καθυστερημένων Ατόμων

Τηλ: 22871336

Παγκύπριος Σύνδεσμος *Σύνδρομο Down*

Λεωφόρος Διγενή Ακρίτα 80,

Διαμέρισμα 1, Λευκωσία

Τηλ: 22376995

Σύλλογος *Συνδρόμου Down* Ελλάδος

Καρανιβάλου 31, Κάτω Τούμπα,

Θεσσαλονίκη, Τ.Κ. 54454

Τηλ: 031-925000

Email: down@hol.gr

Down's Syndrome Association

155 Mitcham Road, London SW 17 9PG

Email: info@downs-syndrome.org.uk

www.downs-syndrome.org.uk

The Down Syndrome Educational Trust

Belmont Street

Southsea

Hampshire

PO5 INA, England

Email: enquiries@downsed.org

www.downsed.org

Βιβλιογραφία

Logan Oelwein P. (1995). *Teaching Reading to Children with Down Syndrome – a guide for parents and teachers*. Bethesda: Woodbine House.

Burns, Y. and Gunn, P. (1993). *Down Syndrome – Moving through life*. London : Chapman and Hall.

Pueschel, S. M. (1993). *A parent's guide to Down Syndrome – Toward a brighter future*. Baltimore: Paul H. Brooks Publishing Company.

Down's Syndrome Association and Scottish Down's Syndrome Association. *Including Pupils with Down's Syndrome. Information for Teachers and Learning Support Assistants*, U.K.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε το Down's Syndrome Association UK, για την παραχώρηση πληροφοριακού και φωτογραφικού υλικού.

